

LATVIJAS REPUBLIKAS NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANA UN MŪSDIENAS

(1990-2018)

„Latvijas valsts pamati, vēsture un mūsdienas“

1. Latviešu nācijas veidošanās un Latvijas valsts nodibināšana līdz 1918. gadam
2. Latvijas Republika (1918-1940)
3. Otrais Pasaules karš un Latvijas okupācija (1939-1945)
4. Latvijas otrā padomju okupācija un atrašanās PSRS sastāvā (1944/45-1990/91)
5. Latvijas Republikas neatkarības atjaunošana un mūsdienas (1990-2018)

Izdevējs: Latvijas Okupācijas muzeja biedrība

Projekta koncepcija: Uldis Neiburgs un Kaspars Zellis

Autori: Uldis Neiburgs un Kaspars Zellis

Redakcija: Latvijas Okupācijas muzejs

Mākslinieciskā koncepcija: SIA artTech

Makets: Jānis Kulmanis (1., 4., 5.), Laura Veļa (2., 3.)

Druka: SIA Brīvs

Projekta finansētājs: Latvijas Republikas Kultūras ministrija

Izmantoti materiāli: AERODIUM, Eiropas Savienība, Latgales vēstniecība GORS, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs, Latvijas Okupācijas muzejs, Latvijas Universitāte, Latvijas Valsts prezidenta kanceleja, NATO, *White House Photographic Offic*, *Wikimedia Commons*.

Attēlu autori: AERODIUM, Mārcis Broža, Andrejs Feldmanis, *George Garrigues*, Toms Grīnbergs (LU Preses centrs), Gunārs Janaitis, Ints Kalniņš, *NATO photos*, *Pascal Orcier*, Ģ. Ozoliņš, *Patrickneil*, Ieva Puķīte, *Sue Ream*, Aivars Reinholds, *Lenke Szilágyi*, Andrejs Vasjukevičs.

ISBN - 978-9934-8299-7-0

© Latvijas Okupācijas muzeja biedrība 2018

VĀKA FOTO: Ļeņina pieminekļa demontāža Rīgā. 1991. g. 25. augusts. Foto Gunārs Janaitis.

*„Latvijas Republikas Augstākā Padome nolemj:
1. Noteikt, ka Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika, kurā Latvijas valsts
suverēnā vara pieder Latvijas tautai un kuras valstisko statusu nosaka Latvijas
Republikas 1922. gada 15. februāra Satversme.“*

LATVIJAS REPUBLIKAS KONSTITUCIONĀLAIS LIKUMS "PAR LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTISKO STATUSU". 1991. GADA 21. AUGUSTS.

1. KOMUNISTISKO REŽĪMU SABRUKUMS EIROPĀ UN DEMOKRATIZĀCIJA POSTPADOMJU TELPĀ

1980. gadu otrajā pusē Padomju Savienības un Austrumeiropas komunistiskā sistēma piedzīvoja politisku un ekonomisku krīzi. To nespēja glābt ne PSRS līdera Mihaila Gorbačova, ne citu Austrumeiropas komunistisko partiju vadītāju cenšanās liberalizēt režīmus. Neveiksmīgi bija arī dažu - Rumānijas, Vācijas Demokrātiskās republikas - politisko vadību centieni ieturēt nemainīgu kursu, nepieļaujot nekādus kompromisus ar režīma kritiķiem. Tā kā vairākums Austrumeiropas valstu režīmu nomainījās mierīgi, komunistisko partiju diktatūras nomainot pret liberālām daudzpartiju sistēmām, tad vēsturē šos notikumus dēvē par „santa” revolūcijām.

Līdz 1989. gada otrajai pusei sabiedrības spiediena rezultātā vairākums Austrumeiropas valstu komunistisko partiju bija spiestas atteikties no politiskā monopola un izsludināt demokrātiskas vēlēšanas. Vēlēšanu rezultātā Austrumeiropas nācijas atbrīvojās no komunistiskā totalitārisma un uzsāka demokratizācijas un liberalizācijas ceļu. Austrumvācijā regulārās demonstrācijas pret pastāvošo iekārtu noveda pie Berlīnes mūra krišanas 1989. gada 9. novembrī un Vācijas atkal apvienošanās 1990. gada 3. oktobrī. Bet Rumānijā 1989. gada decembrī komunistisko režīmu gāza bruņota sacelšanās. 1991. gada augustā neveiksmīga valsts apvērsuma rezultātā sabruka pati Padomju Savienība. Austrumeiropā sākās demokratizācija, kuru valstis īstenoja vairāk vai mazāk veiksmīgi. Dienvidslāvijas republikās komunistiskā režīma sabrukumam sekoja konflikti starp šīm republikām un arī starp to pilsoņiem. Konflikti norisinājās arī bijušajā Padomju Savienības telpā - Moldovā Piedņestras apgabalā, Kaukāzā, Aizkaukāzā un citur. Integrācijas procesi Eiropas un pasaules valstu organizācijās kļuva par sava veida demokratizācijas indikatoriem.

1989

SEPTEMBRIS

Nekomunistiskās valdības izveide Polijā.
Ungārija atver savu robežu ar Austriju.
Pretkomunistiskās demonstrācijas Austrumvācijā.

OKTOBRIS

Komunistiskā režīma beigas Ungārijās.

NOVEMBRIS

Berlīnes mūra krišana
9. novembrī. Pretkomunistiskas demonstrācijas Čehoslovākijā, Bulgārijā.

DECEMBRIS

Čehoslovākijā tiek izveidota nekomunistiska valdība. Par valsts prezidentu kļūst Vāclavs Havels. Sacelšanās pret komunistisko režīmu Rumānijā.

DEMOKRĀTISKĀS PRETESTĪBAS IZPAUSMES KOMUNISMA VARAI AUSTRUMEIROPĀ UN PADOMJU BLOKA SAIRUMS 1953–1991

- LATVIJA
21.8.1991 Pēc PSRS sabrukuma izveidojušās vai neatkarību atguvušās valstis un to neatkarības atgūšanas (Moldovas gadījumā – iegūšanas) datums
- 1990 Bijušās PSRS satelītvalstis un pirmo brīvo vēlēšanu gads
- Citas valstis
- ★ 1956 Nozīmīgākās sacelšanās pret komunisma varu Austrumeiropā un gads
- ✱ Slovēnija un Horvātija kļuva neatkarīgas 1991. gadā

Demokrātiskās pretestības izpausmes komunisma varai Austrumeiropā un Padomju bloka sairums 1953-1991.

1990

FEBRUĀRIS

Bulgārijas komunistiskā partija atsakās no varas monopola.

MAIJS

Brīvas vēlēšanas Rumānijā.

JŪNIJS

Brīvas vēlēšanas Bulgārijā.

3. OKTOBRIS

Vācijas atkalapvienošanās.

ASV prezidenta Ronalda Reigana uzstāšanās Berlīnē. 1987. g. 12. jūnijs.

ASV PREZIDENTA R. REIGANA RUNA BERLĪNĒ PIE BRANDENBURGAS VĀRTIEM. 1987. G. 12. JŪNIJS.

„Mēs esam dzirdējuši no Maskavas par jaunu reformu un atklātības politiku. Daži politeslodzītie ir tikuši atbrīvoti. Noteiktas rietumu radio ziņu pārraides vairs netiek slāpētas. Dažiem ekonomiskajiem uzņēmumiem ir atļauta lielāka brīvība no valsts kontroles.

Vai tas ir sākums dziļām pārmaiņām padomju valstī? Vai arī tie ir tikai simboliski žesti, kuriem jārada rietumos maldīgas cerības un kas nostiprinās padomju sistēmu, to nemainot? [...]

Ģenerālsēkretār Gorbačov, ja Jūs meklējat mieru, ja Jūs meklējat uzplaukumu Padomju Savienībai un Austrumeiropai, ja Jūs meklējat liberalizāciju: brauciet šurp! Gorbačova kungs, atveriet šos vārtus! Gorbačova kungs, sagraujiet šo mūri!”

1991

1. JŪLIJS

Likvidē Varšavas līguma valstu savienību.

1991-1995

Kari bijušajā Dienvidslāvijas teritorijā.

1993

JANVĀRIS

Čehoslovākijas sadalīšanās.

1994

JŪLIJS

Par Baltkrievijas prezidentu ievēl Aleksandru Lukašenko. Sākās autoritārā režīma nostiprināšanās šajā valstī.

Berlīnes mūra „Nāves zona”. 1977. gads.

Berlīnes mūra krišana. Brandburga vārti 1989. g. 9. novembris.

Berlīnes mūra fragments Rīgā.

1998-1999

Kosovas karš.

1999

NATO pievienojās pirmās postpadomju valstis - Čehija, Polija, Ungārija.

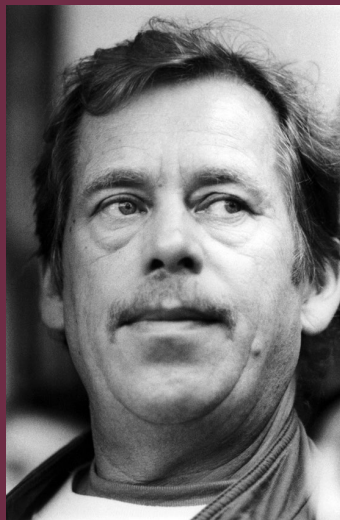
2000

MAIJS

Par Krievijas prezidentu kļūst Vladimirs Putins. Demokrātisko brīvību sistēmātiska samazināšana Krievijā.

2004

Eiropas Savienībai pievienojās 10 jaunas valstis, arī Latvija.

VÁCLAVS HAVELS (1936-2011)

Čehu rakstnieks, dramaturgs, disidents, politiķis. Pēc 1968. gada Varšavas līguma valstu intervences Čehoslovākijā, lai apspiestu Prāgas pavasari, Havels iesaistās aktīvā cīņā par cilvēktiesībām un demokrātiju komunistiskajā Čehoslovākijā. Bija viens no autoriem *Hartai 77*, kas nosodīja cilvēktiesību pārkāpumus valstī. Vēlāk *Harta 77* kļuva par politisko disidentu grupu, kurā aktīvi darbojās arī V. Havels. Vairākas reizes bijis arestēts, tiesāts. 1989. gadā pēc viņa iniciatīvas tika izveidots „Pilsoniskais forums”, kurš kļuva par galveno opozicionāru spēku Samta revolūcijas laikā.

1989. gadā decembrī ievēlēts par Čehoslovākijas prezidentu. 1993. gadā, sadaloties Čehoslovākijai – kļūst par pirmo Čehijas prezidentu. Pēc prezidentūras 2003. gadā nodevās literārai un sabiedriski politiskai darbībai. Atzīts par vienu no ietekmīgākajiem 20. gs. intelektuāļiem.

V. HAVELS PAR *HARTU 77*. 2007. G.

„[...] Mūsu kustībā *Harta 77*, kura vēlāk kļuva par pamatu „Pilsoniskajam forumam”, bija cilvēki ar ļoti dažādiem uzskatiem. Tur bija labējo, konservatīvo uzskatu paudēji, bija arī kreisie, kas uzskatīja sevi par sociālistiem. Bija cilvēki ar politiskām ambīcijām, kas vēlējās ar politiku nodarboties profesionāli, un bija gatavi pildīt savus amatus un funkcijas labāk par tiem, kuri tolaik atradās pie varas. Bija arī cilvēki bez politiskajām ambīcijām, kas izrādīja tikai savu pilsonisko aktivitāti. [...] Starp viņiem vajadzēja atrast kaut minimālu saskaņu.

Šī minimālā saskaņa bija priekšstatā, kādai jābūt demokrātijai, kas atbilstu mūsu tradīcijām, un kādam jābūt otrajam komponentam – pilsoniskajai sabiedrībai, jo bez attīstītas pilsoniskās sabiedrības demokrātija ir formāla.”

IZVILKUMS NO KRIEVIJAS
FEDERĀCIJAS PREZIDENTA BORISA
JEĻCINA ATMIŅĀM PAR 1989. GADU.

„[...] [PSRS Augstākās padomes] rudens sesijās aizsegā, kā atgādinājums mums, trijās sociālistiskajās valstīs sabruka totalitārais sociālisms, ko Staļins tām bija uzspiedis pēc kara. Un kā izsmiekls par mūsu vairāk četrus gadus izmocīto pārkārtošanos, dažās dienās VDR, Čehoslovākija un Bulgārija veica tādu lēcieni no pagātnes uz normālu cilvēcisku, civilizētu sabiedrību, ka tagad jau vairs nav skaidrs, vai varēsim mēs viņas kādreiz panākt. Sadrupinātais Beļlīnes mūris, jaunie iebraukšanas un izbraukšanas noteikumi, likumi par presi un sabiedriskajām organizācijām, konstitūcijās atceltie panti par komunistisko partiju vadošo lomu, [komunistisko partiju] centrālkomiteju demisijas, ārkārtas partijas kongresu sasaukšana, karaspēka ieviešanas Čehoslovākijā [domāts 1968. g.] nosodišana - tam vēl četrus gadus atpakaļ vajadzēja notikt pie mums, un visus šos gadus mēs mīdamies uz vietas, izbijušies veicam soli uz priekšu un tūdaļ atlecām divus lēcieni atpakaļ. [...]“

Nogāztais Jeļcina pieminēklis. Saldus pilsētas nomale, Komunālo uzņēmumu kombināta teritorija. 1998. gada maijs.

2. KOMUNISTISKĀ REŽĪMA KRĪZE LATVIJĀ. TREŠĀ ATMODA

Latvijā nacionālās pašapziņas uzplaukums sakrita ar komunistiskā režīma krīzi un sabrukumu. To laiku dēvē par „Dziesmoto revolūciju”, uzsverot tās nevardarbīgo raksturu, vai par „Trešo atmodu” - norādot uz tās lomu nacionālo mērķu nospraušānā un īstenošanā.

Latvijā, līdzīgi kā citviet, krīzi iezīmēja neformālo, tas ir ar padomju varas struktūrām nesaistītu, grupu parādīšanās un to aktivitātes. 1980. gadu otrajā pusē Latvijā bija vairāk nekā 30 šādu grupu, un dažas no tām pauda arī politiskas prasības. 1986. gadā izveidotā cilvēktiesību aizstāvēšanas grupa *Helsinki 86* pieprasīja īstenot LPSR Konstitūcijā paredzētās tiesības, lai Latvija izstātos no PSRS. Toties 1987. un 1988. gadā šī grupa organizēja vairākas sanāksmes pie Brīvības pieminekļa, kur pieminēja padomju deportāciju upurus un Hitlera-Staļina pakta sekas. Padomju vara pret šo pasākumu organizētājiem un dalībniekiem vērsās ar dažādiem sodiem.

Sabiedrības aktivitāti, drosmi un izteiksmes brīvību veicināja arī iesaistīšanās dažādās nepolitiskās dabas aizstāvju organizētās akcijās.

LATVIEŠU POLITIĶES SANDRAS KALNIETES ATMIŅAS PAR 1987. GADA 14. JŪNIJU.

„1987. gada 14. jūnijs. Tas bija mans dziļais satricinājums. Vēl šodien sev nevaru piedot to, ka man nebija drosmes nolikt ziedus pie Brīvības pieminekļa. Stāvēju pūlī otrpus ielai un skatījos, kā to dara citi. Pati sev riebos, bet tāda nu es biju. Izsūtīto ģimenē dzimusi, izsūtīto ģimenes neredzamo baidu piesūkusies. Mani vecāki nekad, pat ar pusvārdu neļāva nojaust savas patiesās jūtas pret režīmu. [...] Kad sāku iet skolā, lai bērnam nebūtu jāmelo, vecāki pārtrauca mājās svinēt Ziemassvētkus un Lieldienas, jo tajā laikā atkal ritēja aktīva cīņa pret buržuāziskā nacionālisma izpausmēm. Mani vecāki nekad vairs nevēlējās atgriezties tur, kur tika samalta viņu jaunība. Vairāk par visu viņi vēlējās, lai tur nenokļūtu viņu vienīgais bērns [...]”

Grupas *Helsinki 86* gājiens pie Brīvības pieminekļa. 1987. g. 14. jūnijs.

1986

10. JŪLIJS

Liepājā izveidota Latvijas cilvēktiesību aizstāvēšanas grupa *Helsinki 86*.

1987

OKTOBRIS

Sabiedrībā sākas plaša Daugavas aizstāvēšanas kampaņa.

28. FEBRUĀRIS

Nodibināts Vides aizsardzības klubs (VAK).

14. JŪNIJS

Grupa *Helsinki 86* aicina nolikt ziedus pie Brīvības pieminekļa, pieminot 1941. gada deportāciju upurus.

23. AUGUSTS

Hitlera-Staļina pakta noslēgšanai veltīts protesta mītiņš pie Brīvības pieminekļa.

OKTOBRIS

Sāk iznākt *Helsinki 86* žurnāls *Auseklis* un VAK žurnāls *Staburags*.

1988

30. JANVĀRIS

Helsinki 86 iesniedz Latvijas kompartijas Centrālkomitejai memorandu, deklarējot savus politiskos mērķus.

Protestēja, piemēram, pret Daugavas HES būvniecību, Baltijas jūras piesārņošanu, rūpnīcām – apkārtējās vides piesārņotājām, pret plāniem būvēt Rīgā metro, pret kara aviācijas bumbošanas poligonu Zvārdē.

1988. gada 1. un 2. jūnijā notika LPSR Radošo savienību plēnums. Tajā Mavriks Vulfsons publiski analizēja Molotova-Ribentropa pakta, norādot, ka pakta tiešas sekas bija arī 1940. gada 17. jūnijā notikusī Latvijas okupācija. Sākās intensīvs pagātnes pārvērtēšanas un atgūšanas process. Sākās arī prasības par Latvijas nacionālā karoga rehabilitāciju. Latvijā daudzviet uzvilka sarkanbaltsarkanos karogus. Simboliski nozīmīgākais bija 1988. gada 11. novembrī latviešu strēlnieka un aktiera Ēvalda Valtera un rakstnieka Alberta Bela paceltais karogs Rīgas pils Svētā Gara tornī.

Milicijas darbinieki vērsas pret ziedu nolīcējiem pie Brīvības pieminekļa. 1987. g. 23. augusts.

MAVRIKA VULFSONA RUNA RADOŠO SAVIENĪBU PLĒNUMĀ.
1988. G.
„[...] Man gribas izteikt dažas domas par to greizo iztulkojumu, kādu mēs turpinām dot 1940. gada vasaras notikumiem Latvijā, kuriem bija vislielākā vēsturiskā pagrieziena loma latviešu tautas likteņos. Esmu pēdējo mēnešu laikā saņēmis simtiem vēstulju no visām republikas malām, kuru autori – vecākās paaudzes skolotāji, kultūras darbinieki, agronomi, vēsturnieki, zemkopji, kas piedzīvojuši 1940. gada vasaru. Viņi kategoriski noraida mūsu versiju par revolucionāru situāciju Latvijā. Viņu ietekme uz jauno paaudzi ir ļoti liela. Toties visi izsaka pārliecību, ka padomju varas izveidošana Latvijā bija izlemta 1939. gada 23. augustā PSRS un hitleriskās Vācijas neuzbrukšanas līgumam pievienotā slepenā protokola 1. pantā. Tas determinēja Latvijas likteni. [...]”

23. MARTS

Komunistiskā partija atļauj pieminēt deportāciju upurus Brāļu kapos, bet aizliedz ziedus nolikt pie Brīvības pieminekļa.

27. APRĪLIS

Rīgā Arkādijas parkā notiek VAK rīkots mītiņš pret metro būvi Rīgā.

1.-2. JŪNIJS

Latvijas Radošo savienību plēnums. Publiski M. Vulfsons paziņo, ka 1940. gadā PSRS okupēja Latviju.

10. JŪLIJS

Latvijas Nacionālās Neatkarības kustības (LNNK) dibināšana.

16. JŪLIJS

VAK rīko manifestāciju Mežaparkā, nacionālā sarkanbaltsarkanā karoga rehabilitācijai.

29. SEPTEMBRIS

LPSR Augstākās padomes Prezidijs pieņem dekrētu, kas atļauj sarkanbaltsarkanā karoga un tradicionālo kultūrvēsturisko simbolu lietošanu.

8. UN 9. OKTOBRIS

Latvijas Tautas frontes (LTF) dibināšanas kongress. Par LTF priekšsēdētāju ievēl Daini Ivēnu.

Tautas manifestācija „Par tiesisku valsti” Mežaparkā. 1988. g. 7. oktobris.

8. un 9. oktobrī notika Latvijas Tautas frontes (LTF) dibināšanas kongress. LTF kļuva par plašu organizāciju, pirmajā darbības gadā apvienojot 100 tūkstošus dalībnieku, vēlāk – pat 200 tūkstošus. Sākotnēji LTF par mērķi izvirzīja Gorbačova reformu īstenošanu, vēlāk – Latvijas neatkarību.

Pret neatkarību vērstie spēki 1989. gada janvārī apvienojās Darbaļaužu internacionālajā frontē jeb Interfrontē. Tā īpaši protestēja pret Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumu par latviešu valodu kā valsts valodu, kā arī pret imigrācijas pārtraukšanu.

1989

7. UN 8. JANVĀRIS
LPSR Darbaļaužu Internacionālās frontes kongress.

FEBRUĀRIS
Interfrontes protesta mītiņi pret migrācijas pārtraukšanu un pret valsts valodas statusa piešķiršanu latviešu valodai.

5. MAIJS
LPSR AP pieņem „LPSR valodu likumu”. Latviešu valodai tiek piešķirts valsts valodas statuss.

23. AUGUSTS
Baltijas ceļš – 660 km garā cilvēku ķēde caur visām trijām Baltijas valstīm, pieminot 1939. gada Padomju Savienības un nacistiskās Vācijas vienošanos.

7.-8. OKTOBRIS
LTF Otrais kongress.

DAIŅA ĪVĀNA RUŅA LTF DIBINĀŠANAS KONGRESĀ. 1988. G. 9. OKTOBRIS.

„Man ir tas gods un ārkārtīgs savijojums izteikt to, ka tuvojas noslēgumam, manuprāt, Latvijas Padomju Sociālistiskās republikas vēsturē pirmā demokrātiskā īstā tautas parlamenta sēde. Ar šo brīdi ir nodibināta Latvijas Tautas fronte. [...]”

Šodien tika izteikti ļoti daudzi un dažādi personīgie viedokļi, kas atspoguļoja mūsu sabiedrības apziņas līmeni. Varbūt dažiem cilvēkiem tie varēja būt nepieņemami, dažiem tie varēja būt apvainojoši, aizskaroši, un daži varbūt arī neizprata to, kas šeit tika teikts, kas tika runāts. Tas ir dabiski. Beidzot ir pienācis brīdis, kad mēs vairs neturam akmepi azotē, bet atklāti sakām visu, kas uz sirds.[...]

Mēs esam ļoti priecīgi, ka mūsu latviešu tautas izmisumu un latviešu tautas sāpes saprot arī citas Latvijas tautas, ka mēs šajā ziņā sajūtam ļoti lielu atsaucību no daudziem citu tautību pārstāvjiem, kas dzīvo Latvijā. Es esmu pateicīgs, ka šie citu tautu pārstāvji saprot: nākotnes garantija latviešu tautai nozīmē arī drošību un nākotnes garantiju visiem pārējiem, kas dzīvo Latvijā. [...]

Es ticu, mēs būsīm vienoti. Ticu, mēs būsīm augoši. Mēs uzvarēsim, ja ticēsim, ja augsim līdzī savai ticībai. Ja mūsu revolūcija būs un paliks dziesmu, mīlestības un garīgās aktivitātes revolūcija. Paldies, jums, mīļie.”

LATVIJAS TAUTAS FRONTES PROGRAMMA. 1988. G. 9. OKTOBRIS.

„Vispārējie principi.

1. Latvijas Tautas fronte (LTF) ir tautas patriotiskās un politiskās aktivitātes rezultātā izveidojusies republikas masu sabiedriski politiska organizācija – domu biedru apvienība. Tā konsekventi atbalsta un aktīvi iestājas par Latvijas radikālu pārbūvi uz demokrātiskā sociālisma un humānisma principiem, piedalās tautas gribas realizēšanā caur deputātu padomēm un tiesiskas valsts izveidošanā atbilstoši republikas suverenitātei. LTF vērsas pret jebkādu varas, uzskatu un domu monopolizāciju.

2. LTF rosina un konsolidē visu Latvijas iedzīvotāju centienus demokratizēt sabiedrību, sekmēt tās morālo atjaunotni, neatkarīgi no viņu sociālā stāvokļa, valodas, partijiskās, reliģiskās vai nacionālās piederības.

Piedalīšanās LTF nav savienojuma ar staļinisko, fašistisko un citu autoritāro uzskatu paušanu, ar administratīvi komandējošo birokrātisko pārvaldes metožu atbalstīšanu, ar rasiskā, nacionālā, reliģiskā vai cita veida naida un neiecietības sludināšanu, varmācības atbalstīšanu. LTF darbojas ar demokrātiskām, konstitucionāli atzītām metodēm. [...]

Latvijas Tautas frontes dibināšanas kongress.

1990

18. NOVEMBRIS

Tautas manifestācija „Par neatkarīgu Latviju” Daugavmalā. Piedalās vairāk kā pusmiljons iedzīvotāju.

18. MARTS

Latvijas PSR tautas deputātu vēlēšanas.

4. MAIJS

LPSR AP pieņem „Deklarāciju par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”.

1991

13. JANVĀRIS

PSRS armijas tanki Viļņā.

13.-27. JANVĀRIS

Barikādes Rīgā.

1989. gadā notika pirmās brīvās PSRS tautas deputātu un pašvaldību vēlēšanas. Tajās pieļāva vairākus kandidātu sarakstus, un LTF guva ievērojamu uzvaru. Lai saskaņotu savu darbību Baltijas valstu tautas frontes nodibināja politikas saskaņošanas struktūru - Baltijas asambleju. Hitlera-Staļina pakta 50. gadadienā noorganizēja *Baltijas ceļu* - unikālu akciju, kur 1,5 miljoni Igaunijas, Latvijas un Lietuvas iedzīvotāju sadevās rokās, savienojot trīs galvaspilsētas un demonstrējot kopīgo vēlmi atgūt neatkarību. *Baltijas ceļš* un viss Atmodas process ieguva plašu starptautisku rezonansi. Nepilnus trīs mēnešus vēlāk krita Berlīnes mūris. Atmodu aktīvi atbalstīja latviešu un citu baltiešu organizācijas trimdā, piemēram BATUN (Baltiešu aicinājums Apvienotajām Nācijām). Latvijas jauno sabiedriski politisko organizāciju pārstāvji piedalījās Pasaules Brīvo Latviešu Apvienības valdes sēdēs.

Komunistiskā partija strauji zaudēja savu ietekmi. Jau 1989. gada 28. decembrī no LPSR konstitūcijas svītvoja 6. pantu, kas noteica partijas vadošo lomu. Daļa komunistu pieslējās LTF, daļa - Interfrontei. Visbeidzot - 1990. gada pavasarī partija sašķēlās.

1990. gada pavasarī notika Latvijas PSR Augstākās Padomes vēlēšanas, kurās piedalījās arī Latvijā dislocētās padomju militārpersonas, tomēr pārliecinošu vairākumu ieguva LTF.

LATVIJAS TAUTAS FRONTES PROGRAMMA. 1989. G. OKTOBRIS.

„[...] 2. Ievērodama Latvijas tautas gribu, LTF izvirza mērķi atjaunot Latvijas valstisko neatkarību, radot demokrātisku parlamentāru republiku, kas turpinātu Latvijas Republikas demokrātiskās tradīcijas, īstenotu latviešu nācijas pašnoteikšanās tiesības, nodrošinātu visu Latvijas iedzīvotāju līdztiesību neatkarīgi no viņu sociālā stāvokļa, nacionālās, reliģiskās un partijiskās piederības. [...]

3. LTF uzskata, ka Latvijas ceļš uz neatkarību un sabiedrības demokratizācijas process ir pašreizējās nacionāli demokrātiskās revolūcijas organiskas sastāvdaļas. Vienīgi neatkarīgā un demokrātiskā Latvijā ir iespējams pārvarēt ekonomisko un sociāli politisko krīzi, atrisināt nacionālos jautājumus, garantēt visu Latvijas nacionālo grupu līdztiesību. [...]”

LKP CK LOCEKĻA ALFRĒDA RUBIKA VĒSTULE LKP CK BIROJAM, PSKP CK POLITBIROJAM PAR LTF 2. KONGRESU. 1989. G. 12. OKTOBRIS.

„Latvijas Tautas frontes (LTF) otrais kongress, kas notika 1989. gada 7. un 8. oktobrī Rīgā, būtībā demonstrēja, ka dzimst jauna politiskā partija, kas ir alternatīva Padomju Savienības Komunistiskajai partijai.

LTF priekšsēdētāja D. Īvāna (PSKP biedrs, PSRS tautas deputāts) referāts kongresā un koreferāti pēc savas būtības un satūra bija vērsti pret PSKP vadošo lomu sabiedrībā, bija aicinājums demontēt padomju varu un graut PSRS, mēģinājums ievadīt sabiedrisko domu un latviešu tautu buržuāziski demokrātiskās kārtības restaurēšanas gultnē. [...]

Pēdējā laikā LTF vadītāji sistemātiski runā par nepieciešamību uzvarēt gaidāmajās vietējo padomju vēlēšanās un republikas Augstākās Padomes vēlēšanās un tādējādi izcīnīt politisko varu parlamentārā ceļā, novēršot PSKP vadošo lomu. Rodas jautājums - kam kungi (tieši tā cits citu uzrunā LTF biedri) no LTF grib atņemt varu? Vai Latvijas Komunistiskajai partijai? Vai padomēm? Kā interesēs tas tiks darīts? Skaidra atbilde uz šiem jautājumiem dota kongresā pieņemtajā LTF rīcības programmā un statūtos. Šajos dokumentos vairs nav runas par pārkārtošanos, balstoties uz PSKP principiem un platformu. Tajos nav padomju kā valsts varas orgānu, bet ir vara, ko vada LTF, LNNK un citi politisko partiju tipa veidojumi. [...]”

LATVIJAS PSR DARBAĻAUŽU INTERNACIONĀLĀS FRONTES DARBĪBAS GALVENO VIRZIENU DEKLARĀCIJA. 1989. G. JANVĀRIS.

„[...] Interfronte atzīst PSKP vadošo lomu sabiedrībā, darbojas patstāvīgi, demokrātiski, saskaņā ar PSRS Konstitūciju un likumiem. Latvijas PSR Konstitūciju un likumiem, Interfrontes Statūtiem un Deklarāciju [...] [Interfronte] iestājas par Latvijas PSR politisko, sociāli ekonomisko interešu nodrošināšanu PSRS sastāvā, par vispārējām, vienlīdzīgām visu pakāpju padomju vēlēšanām, par atklātu deputātu kandidātu sacensību, par vēlēšanu gaitas atklātumu.

Interfronte iestājas par sociālistiskas, tiesiskas valsts radīšanu. Visiem pilsoņiem ir jābūt tiesībām tieši piedalīties likumprojektu un citu normatīvo aktu apspriešanā. [...]

Interfronte uzskata par nepieciešamu nostiprināt Latvijas PSR Konstitūcijā valsts valodas statusu latviešu un krievu valodai, ko nosaka vēsturiski izveidojušies apstākļi. Republikas iedzīvotājiem jādod iespēja lietot jebkuru no abām valodām un saņemt oficiālus dokumentus vienā vai otrā valodā pēc izvēles, arī lietvedībā jābūt divvalodībai. [...]”

Baltijas ceļš. 1989. g. 23. augusts.

Interfrontes mītiņš Rīgā. 1991. g.

LAIKRAKSTS PADOMJU JAUNATNE PAR „BALTIJAS CEĻU”.
1989. G. 24. AUGUSTS.

„Dažus kilometrus aiz Ķekavas, vietā, kur Rīgas-Bauskas šoseju šķērso apvedceļš, uz pasākumu sabraukušo cilvēku transportlīdzekļu daudzums liedza saskatīt apvārsni. Automašīnas, automašīnas. No Rīgas, no Salaspils, no Kurzemes puses. Ap pulksten 19 viss it kā pamira, tika izslēgti automašīnu dzinēji. Fantastisks klusums. Cilvēki stāvēja pa šosejas vidu, dažviet pat trijās rindās. Šķietami neiespējama, tomēr reāla vienotības apziņa un izjūta. Dziedot tautas himnu, likās - zeme līdzī dreb: „Dievs, svētī Latviju!””

3. LATVIJAS NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANA

Latvijas virzību uz neatkarību veicināja Hitlera-Stalīna pakta slepeno līgumu atzīšana. 1989. gadā LTF kā savu mērķi pasludināja neatkarību, paredzot to sasniegt parlamentārā ceļā – ar uzvaru Augstākās Padomes (AP) vēlēšanās. Tauta daudzās plašās manifestācijās pauda savu vēlmi pēc neatkarības. 1989. gada vasarā Latvijas PSR AP sabiedrības spiediena dēļ pieņēma Suverenitātes deklarāciju. 1990. gada 30. aprīlī Latvijas Republikas pilsoņu ievēlētā pārstāvniecība – Pilsoņu kongress – deklarēja, ka jāatjauno Latvijas Republika (LR).

1990. gada 11. martā Lietuva pasludināja neatkarību, bet 30. martā Igaunija uzsāka pārejas periodu uz neatkarīgu valsti. Latvijas PSR AP vēlēšanās uzvarēja neatkarības atbalstītāji; no 201 ievēlētā deputāta LTF frakcijai pieslējās 131 deputāts, bet ar Interfronti saistītai frakcijai „Līdztiesība” – 57 deputāti. 1990. gada 4. maijā Latvijas PSR AP pieņēma deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”. Par to nobalsoja $\frac{2}{3}$ vairākuma (138 deputāti), viens atturējās, bet „Līdztiesība” pirms balsojuma atstāja zāli. Deklarācija atjaunoja 1918. gada 18. novembrī proklamētās LR Satversmes četrus pantus, kas nosaka Latvijas valsts tiesisko pamatu, tostarp pirmo pantu: Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika. Deklarācija arī noteica pārejas periodu līdz LR neatkarības *de facto* atjaunošanai, kas noslēgtos ar LR parlamenta – Saeimas ievēlšanu. To uzskatīja par nepieciešamu sarežģītās iekšpolitiskās situācijas dēļ un baidoties no PSRS militāras iejaukšanās.

Pēc deklarācijas pieņemšanas notika sajūsminātās tautas manifestācija Daugavmalā. Lielākā daļa latviešu līksmoja. Arī daudzi cittautieši atbalstīja LTF neatkarības politiku, balsojot par LTF kandidātiem AP vēlēšanās. Tomēr daudzi citi par savu dzimteni uzskatīja PSRS, un tāpēc viņiem neatkarība nozīmēja dzimtenes un privilēģiju zaudēšanu. LTF frakciju Augstākajā Padomē atbalstīja arī Pasaules Brīvo Latviešu Apvienības (PBLA) valde.

LPSR AUGSTĀKĀS PADOMES DEKLARĀCIJA PAR LATVIJAS VALSTS SUVERENITĀTI. 1989. G. 28. JŪLIJS.

„[...] Latvijas PSR Augstākā Padome, pamatojoties uz to,
- ka politiskās, ekonomiskās un kulturālās patstāvības neatzīšana latviešu nācijai radīja nelabvēlīgus apstākļus tās turpmākajai eksistencei,

- ka visiem cilvēkiem un tautām ir neatņemamas tiesības, pie kurām pieder tiesības uz dzīvību, uz brīvību un centieni pēc laimes, sociālā progressa un dzīves apstākļu uzlabošanas,

- ka saskaņā ar mūsdienu starptautisko tiesību normām, ko sev par juridiski obligātām atzinusi arī Padomju Savienība, visām tautām ir pašnoteikšanās tiesības un atbilstoši šīm tiesībām tās var brīvi noteikt savu politisko statusu un brīvi nodrošināt savu ekonomisko, sociālo un kulturālo attīstību,

- ka visas tautas šo mērķu sasniegšanai var brīvi rīkoties ar savām dabas bagātībām un resursiem un neviēnai tautai nedrīkst liegt tai piederošos eksistences līdzekļus,

- ka izeja no pašreizējās nelabvēlīgās demogrāfiskās, ekoloģiskās un ekonomiskās situācijas Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā iespējama tikai tādējādi, ka tiek atjaunota republikas reālā valstiskā suverenitāte, pildot Latvijas tautas gribu, pasludina:

1. Kopš šā brīža, pēc šās deklarācijas pieņemšanas, Latvijas PSR attīstība notiek reālas valstiskas suverenitātes apstākļos šās suverenitātes, valstiski tiesiskajā un starptautiski tiesiskajā izpratnē.

2. Latvijas PSR suverenitāte ir vienota un nedalāma. Latvijas tauta savā teritorijā patstāvīgi īsteno likumdošanas, izpildu un tiesu varu, kas garantē tiklab latviešu nācijas, kā arī visu Latvijas teritorijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu uzplaukumi. [...]”

LPSR AUGSTĀKĀS PADOMES DEKLARĀCIJA PAR LATVIJAS
REPUBLIKAS NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANU. 1990. G. 4.
MAIJS.

„[...] Latvijas PSR Augstākā Padome nolemj:

1. Atzīt starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār valsts tiesību normām. Uzskatīt par prettiesisku PSRS un Vācijas 1939. gada 23. augusta vienošanos un no tās izrietošo 1940. gada 17. jūnija Latvijas Republikas suverēnās valsts varas likvidēšanu PSRS militārās agresijas rezultātā.

2. Pasludināt par spēkā neesošu kopš pieņemšanas brīža Latvijas Saeimas 1940. gada 21. jūlijā pieņemto deklarāciju „Par Latvijas iestāšanos Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā”.

3. Atjaunot Satversmes sapulces 1922. gada 15. februārī pieņemtās Latvijas Republikas Satversmes darbību visā Latvijas teritorijā.

Latvijas valsts oficiālais nosaukums ir LATVIJAS REPUBLIKA, saīsināti – LATVIJA.

4. Līdz Satversmes jaunās redakcijas pieņemšanai apturēt Latvijas Republikas Satversmi, izņemot tos pantus, kuri nosaka Latvijas valsts konstitucionāli tiesisko pamatu un kuri saskaņā ar Satversmes 77. pantu ir grozāmi tikai ar tautas nobalsošanu, proti:

1. pants – Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika;

2. pants – Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai;

3. pants – Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale;

6. pants – Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās.”

Neatkarības deklarācijas pieņemšana. 1990. g. 4. maijs.

PSRS prezidents Mihails Gorbačovs Baltijas valstu rīcībai nepiekrita un 1990. gada 14. maijā parakstīja dekrētu par Baltijas valstu neatkarības atjaunošanas neatbilstību PSRS Konstitūcijai. Rietumu valstis neatkarības atjaunošanu uztvēra ar izpratni, taču 1990. gadā vilcinājās Latvijas Republiku atzīt *de facto*.

1990. gada 17. decembra tautas nobalsošanā 1 002 829 Latvijas iedzīvotāju parakstījās pret proponēto jauno Savienības līgumu, kas paredzēja dot PSRS republikām lielāku autonomiju, bet nepieļāva to pilnīgu suverenitāti. Pēc 1989. gadā veiktās tautas skaitīšanas, no 2,667 miljoniem iedzīvotāju, apmēram 1,387 miljoni, jeb 52%, bija latvieši.

Lai apspiestu tautas pretestību, 1991. gadā 13. janvāra naktī PSRS armijas tanki Viļņā aplenca Lietuvas Republikas Augstākās Padomes ēku un ieņēma TV, radio un telegrāfu. Sadursmē ar padomju karaspēku nogalināja 14 un ievainoja 110 neapbruņotus civiliedzīvotājus. Vardarbību Viļņā pārraidīja rietumu valstu TV. Lai pretotos iespējamam bruņotam uzbrukumam, tūkstošiem Latvijas iedzīvotāju no 13. janvāra līdz 27. janvārim veidoja barikādes Vecrīgā un tās apkārtnē, apsargājot LR AP, Ministru Padomi, Radio ēku Doma laukumā un Latvijas Televīzijas centru Zaķusalā, Rīgas telefona un telegrāfa centrāli un Daugavas tiltus. 1991. gada 20. janvārī PSRS īpašo uzdevumu milicijas vienība - OMON - iebruka LR Iekšlietu ministrijas ēkā, nogalinot milicijas leitnantu Vladimiru Gomonoviču un iekšlietu daļas inspektoru Sergeju Konoņenko. Bastejkalnā no promaskavisko spēku lodēm gāja bojā skolnieks Edijs Riekstiņš, kinooperators Andris Slapiņš, un nāvējoši ievainoja kinooperatoru Gvido Zvaigzni. Šie notikumi piesaistīja sev visas pasaules uzmanību un simpātijas PSRS vardarbības upuriem. PSRS prezidents Mihails Gorbačovs

paziņoja, ka notikumus izraisījusi asa krīze un cilvēktiesību pārkāpumi Baltijas republikās, bet Krievijas AP priekšsēdētājs Boriss Jeļcins aicināja Krievijas armijas karavīrus nešaut uz mierīgajiem iedzīvotājiem.

1991. gada 3. martā norisinājās Vislatvijas aptauja, kurā par demokrātisku un neatkarīgu Latvijas Republiku nobalsoja 1 227 562 Latvijas iedzīvotāju. 19. augusta naktī notika valsts apvērsums Maskavā. Varu PSRS pārņēma Valsts Ārkārtējā stāvokļa komiteja, kas pasludināja ārkārtējo stāvokli un apturēja PSRS prezidenta darbību. Padomju militāro spēku bruņumašīnas bloķēja pievedceļus Rīgai, tiltus un galvenās ielas. OMON ieņēma daudzus stratēģiski svarīgus objektus - Latvijas Televīziju, Rīgas pilsētas Iekšlietu pārvaldi, Iekšlietu ministriju, Rīgas starptautisko telefoncentrāli un Radio ēku. LR vadība deklarēja Maskavas ārkārtējā stāvokļa komitejas darbību par nelikumīgu un vērsās pie tautas ar aicinājumu uzsākt nevardarbīgu pretestību. 21. augustā, OMON bruņutransportieriem atrodoties Vecrīgā, AP pieņēma konstitucionālo likumu „Par Latvijas Republikas valstisko statusu”, pasludinot pilnīgu Latvijas neatkarības atjaunošanu. Šajā pat dienā Krievijas Augstākās padomes priekšsēdētāja Jeļcina atbalstošie demokrātiskie spēki Maskavā apspieda puču un arestēja Valsts Ārkārtējā stāvokļa komitejas vadītājus. 1991. gada 22. augustā Islande pirmā atzina Latvijas valstisko neatkarību, kam sekoja arī daudzas citas pasaules valstis. Dienu vēlāk Baltijas valstu neatkarību atzina Krievija, un 1991. gada 6. septembrī PSRS Valsts Padome pieņēma lēmumu par Igaunijas, Latvijas un Lietuvas valstiskā statusa atzīšanu.

LR KONSTITUCIONĀLAIS LIKUMS PAR LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTISKO STATUSU. 1991. G. 21. AUGUSTS.

„Apzinoties savu atbildību tautas priekšā, ņemot vērā 1990. gada 4. maija deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”, 1991. gada 3. marta Vislatvijas tautas aptaujas rezultātus un to, ka 1991. gada 19. augustā PSRS valsts apvērsuma rezultātā ir beigušas pastāvēt PSRS konstitucionālās valsts varas un pārvaldes institūcijas un nav iespējams realizēt 1990. gada 4. maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 9. punktu par Latvijas Republikas valstiskās neatkarības atjaunošanu sarunu ceļā,

Latvijas Republikas Augstākā Padome nolemj:

1. Noteikt, ka Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika, kurā Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai un kuras valstisko statusu nosaka Latvijas Republikas 1922. gada 15. februāra Satversme.
2. Atzīt par spēku zaudējušu 1990. gada 4. maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 5. punktu, kas noteica pārejas periodu Latvijas Republikas valsts varas atjaunošanai *de facto*.
3. Līdz okupācijas un aneksijas likvidēšanai un Saeimas sasaukšanai augstāko valsts varu Latvijas Republikā pilnībā realizē Latvijas Republikas Augstākā Padome. Latvijas Republikas teritorijā ir spēkā tikai tās augstāko valsts varas un pārvaldes institūciju likumi un lēmumi.
4. Konstitucionālais likums stājas spēkā ar tā pieņemšanas brīdi.”

Demonstrācija Daugavmalā.

4. LATVIJAS REPUBLIKA (1991 – MŪSDIENAS)

4.1. LATVIJAS ATGRIEŠANĀS STARPTAUTISKAJĀ ARĒNĀ

Atjaunojot savu faktisko neatkarību, Latvijai nācās atrisināt daudzus svarīgus valstiskus jautājumus.

Ar atbalstu no Baltijas aicinājuma Apvienotajām nācijām (BATUN), Igaunija, Latvija un Lietuva kļuva par pilnvērtīgām Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) locekļiem 1991. g. 17. novembrī. Uzņemšana ANO, kuras mērķis ir veicināt sadarbību starp pasaules valstīm, kļuva par zīmi, ka Latvija kā neatkarīga valsts ir atkal nonākusi starptautiskajā politikā, no kuras to vardarbīgi bija izrūvējis svešas okupācijas varas. Gan darbošanās ANO, gan tās aģentūrās – UNESCO (Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijā), UNICEF (Apvienoto Nāciju Starptautiskajā Bērnu fondā) un citās – padarīja Latviju par pilnvērtīgu starptautiskās sadarbības atbalstītāju un dalībnieku.

Tikai 1994. gadā Latviju atstāja PSRS juridiskās mantinieces – Krievijas – karaspēks, bet Latvijā palika dzīvot vairāki tūkstoši Padomju armijas militāro pensionāru un viņu ģimenes locekļi. Smags bija padomju militāro darbību un objektu nodarītais kaitējums videi. No 1992. gada līdz 1997. gadam Latvija veda sarunas ar Krieviju par robežlīguma noslēgšanu. To parakstīja tikai 2007. gadā, atsakoties no 1944. gadā Krievijas Federācijai pievienotās Abrenes apriņķa daļas.

Jau kopš neatkarības atjaunošanas Latvijas valsts par savu mērķi definēja arī integrēšanos transatlantiskajās un Eiropas struktūrās. 2004. gadā Latvija kļuva gan par Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO), gan par pilntiesīgu Eiropas Savienības (ES) locekli, tādējādi savu nākotni saistot ar eiropeiskajām un Rietumu demokrātijas vērtībām.

LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMAS PIENĒMTIE „LATVIJAS ĀRPOLITIKAS PAMATVIRZIENI LĪDZ 2005. GADAM”. 1995. G. 7. APRĪLIS.

„Latvijas Republikas ārpolitikas pamatvirzieni ir:

1. Integrācija Eiropas, transatlantiskajās un citās starptautiskajās struktūrās

lestāšanās Eiropas Savienībā

lestāšanās Eiropas Savienībā (ES) ir būtiska latviešu tautas izdzīvošanas un Latvijas valsts saglabāšanas iespēja. Iekļaušanās ES ekonomiskajā sistēmā veicinās Latvijas saimniecības, zinātnes, izglītības un kultūras straujāku attīstību.

Iekļaušanās Eiropas un transatlantiskajās drošības struktūrās

Latvijas aktīva līdzdalība Rietumeiropas Savienībā ļaus piedalīties Eiropas Savienības drošības politikas veidošanā.

Mērķtiecīga dalība programmā Partnerattiecības mieram un Ziemeļatlantijas sadarbības padomē (NACC) ir nepieciešama, lai sagatavotos uzņemšanai NATO.

Latvija izmantos visas iespējas, lai kļūtu par pilntiesīgu NATO dalībvalsti. Latvija veicinās tādu NATO paplašināšanos, kas jebkurā tās stadijā palielinās un nostiprinās ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas drošību.

Darbība starptautiskajās un reģionālajās organizācijās

Latvijas drošības problēmu un svarīgu ārpolitikas uzdevumu risināšanai Latvija turpinās aktīvu darbību pasaules un Eiropas starptautiskajās organizācijās – Apvienoto Nāciju Organizācijā, Organizācijā drošībai un sadarbībai Eiropā (ODSE), Eiropas Padomē, Starptautiskajā parlamentu apvienībā (SPA), Baltijas jūras valstu padomē. [..]”

1991

21. AUGUSTS

LR AP pieņem konstitucionālo likumu.

22. AUGUSTS

Latvijas neatkarību *de facto* atzīst Islande.

24. AUGUSTS

Latvijas neatkarību atzīst Krievijas Padomju Federatīvā Republika.

27. AUGUSTS

Latvijas Republikas neatkarību atzīst Eiropas Kopiena.

6. SEPTEMBRIS

PSRS Valsts dome atzīst Latvijas neatkarību.

17. SEPTEMBRIS

Latvija kļūst par ANO dalībvalsti.

1994

14. FEBRUĀRIS

Latvija pievienojās NATO programmai „Partnerattiecības mieram”.

1949

1952

1955

1982

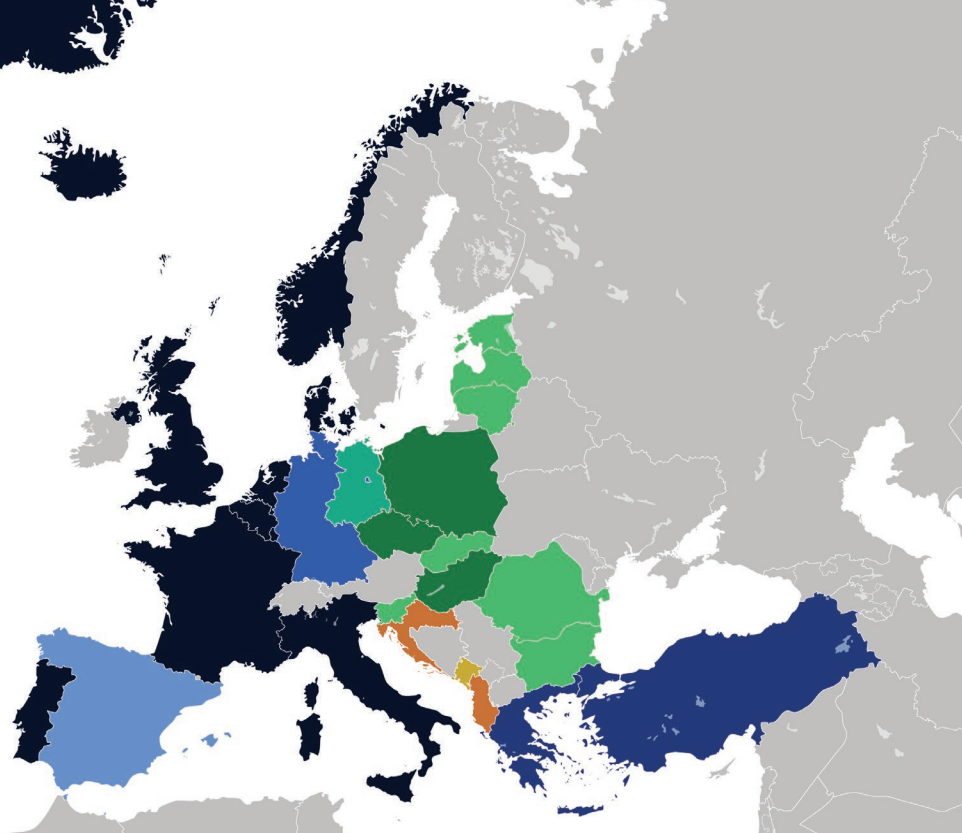
1990

1999

2004

2009

2017

NATO paplašināšanās Eiropā.

ZIEMEĻATLANTIJAS (NATO) LĪGUMA 5. PANTS.

„Puses vienojas, ka bruņotu uzbrukumu vienai vai vairākām no tām Eiropā vai Ziemeļamerikā uzskatīs par uzbrukumu visām dalībvalstīm, un tādēļ tās apņemas, ka šāda uzbrukuma gadījumā katra no tām, izmantojot individuālās un kopējās pašaizsardzības tiesības, kas paredzētas Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartas 51. pantā, sniegs palīdzību Pusei vai Pusēm, kas pakļautas uzbrukumam, individuāli un kopā ar citām Pusēm, veicot pasākumus, kurus tās uzskata par nepieciešamiem, ieskaitot bruņota spēka pielietošanu, lai atjaunotu un saglabātu Ziemeļatlantijas reģiona drošību. Par jebkādu šādu bruņotu uzbrukumu un visiem pasākumiem, kas tā rezultātā ir veikti, nekavējoties jāziņo Drošības Padomei. Šie pasākumi jāpārtrauc, kad Drošības Padome ir veikusi nepieciešamos pasākumus, lai atjaunotu un saglabātu starptautisku mieru un drošību.”

LR ĀRLIETU MINISTRIJAS VALSTS SEKRETĀRS MĀRIS RIEKSTIŅŠ PAR NATO. ĀRLIETU MINISTRIJAS GADAGRĀMATA, 2003. 2004. G.

„Latvijas interesēs ir spēcīga NATO, kura spēj adaptēties jaunajiem draudiem un kuras dalībniekiem ir nepieciešama politiskā griba, kā arī ekonomiskie un militārie līdzekļi tos novērst. Spēcīgas alianses esamība nav pretrunā eiropiešu vēlmei būt spējīgai risināt virkni drošības politisko jautājumu bez būtiska atbalsta no Ziemeļamerikas partneriem, taču mēģinājumi radīt efektīvu Eiropas ārējo un drošības politiku uz antiamerikānisma nots ir lemti neveiksmei. Mums nav jāmeklē jomas, kurās abās Atlantijas okeāna pusēs viedokļi atšķiras. Gluži otrādi - jācenšas atrast jomas, kurās ES un ASV kopīgiem spēkiem var ko mainīt. [...]”

1995

7. APRĪLIS

Saeima pieņem „Latvijas ārpolitikas pamatvirzienus līdz 2005. gadam”.

2002

NOVEMBRIS

Prāgas samits. NATO valstu vadītāju apspriede, kurā nolemj sākt alianses paplašināšanu, uzaicinot arī Latviju sākt iestāšanās sarunas.

2003

20. SEPTEMBRIS

Referendums par Latvijas dalību Eiropas Savienībā.

2004

29. MARTS

Latvija kļūst par NATO dalībvalsti.

2006

28.-29. NOVEMBRIS

NATO samits Rīgā.

2014

Rīga Eiropas Kultūras galvaspilsēta.

2015

Latvijas prezidentūra ES.

Eiropas Savienības paplašināšanās.

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTES VAIRAS VIĶES-FREIBERGAS UZRUNA DOMA LAUKUMĀ PIRMS REFERENDUMA PAR LATVIJAS DALĪBU EIROPAS SAVIENĪBĀ. 2003. G. 19. SEPTEMBRIS.

„[...] Šovakar mēs stāvam uz Eiropas sliekšņa. Rīt mēs izlemsim, vai mēs kāpjām šim sliekšnim pāri jeb vai ļausim aizcirst sev durvis acu priekšā. Mans sapnis ir, ka mēs ar drošu sirdi un skaidru prātu pārkāpjām šo vēstures sliekšni. [...] Es ļoti ceru, ka tas ir arī Latvijas tautas sapnis. Es ļoti ceru, ka mēs visi varēsim iet uz priekšu ar šo kopīgo sapni par Latvijas vietu Eiropas kartē. Tā ir Jūsu un mūsu vieta, un bez mums Eiropā paliks tukša vieta. [...]”

ASV prezidents Džordžs Bušs, Latvijas Valsts prezidente Vaira Viķe-Freiberga un NATO ģenerālsēkretārs Jāps de Hops Šēfers NATO samītā Rīgā. 2006. g.

ASV prezidents Džordžs Bušs un Latvijas Valsts prezidente Vaira Viķe-Freiberga noliek ziedus pie Brīvības pieminekļa. 2005. g.

Kodollādiņu nesējraķetes Krievijas armijas daļā Tukumā. 1994. gada septembris.

Latvijas Krievijas robeža Gaiševā. 1991. gada jūnijs.

Krievijas armijas ieroču noliktavas dzelzbetona karkass. Bārta, 1990. gadu pirmā puse.

LR Ārlietu ministrijas ēka. 2018. gads.

4.2. ETNISKAIS SASTĀVS UN VALSTS VALODAS STATUSS LATVIJĀ

Viens no svarīgiem jautājumiem, ko nācās risināt Latvijas valstij bija valsts valodas statuss, jo piespiedu asimilācijas un kolonizācijas rezultātā latviešu īpatsvars no 75% 1935. gadā bija sarucis līdz 52% 1989. gadā.

Tika būtiski samazināts latviešu valodas lietojums daudzās valsts un sabiedriskās dzīves jomās. Apzinoties latviešu valodas apdraudētību un nozīmi, LR Saeima 1998. gada 15. oktobrī papildināja Satversmes 4. pantu ar likuma normu, ka valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. 2000. gadā spēkā stājās Valsts valodas likums, kas paredzēja latviešu valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību, tai skaitā tiesības brīvi lietot latviešu valodu jebkurā dzīves jomā visā Latvijas teritorijā, un mazākumtautību pārstāvju iekļaušanos Latvijas sabiedrībā, veicinot tās ātrāku integrāciju. Arī Latvijas pilsoņu referendumā 2012. gadā, kurā piedalījās 70,7% no balsstiesīgajiem, par latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu nobalsoja vairāk nekā 800 000 jeb ¾ vai 74,8% no referendumā dalībniekiem.

Latvija atbalsta un finansē liberālu izglītības modeli, nodrošinot valsts finansētu bilingvālo izglītību latviski un septiņās mazākumtautību valodās: krievu, poļu, baltkrievu, ukraiņu, igauņu, lietuviešu valodās un ivritā. Ikviena mazākumtautību skola var pati noteikt, kuri mācību priekšmeti tiek pasniegti latviešu valodā, tikai jāievēro, ka skolēniem latviešu valodā ir jāapgūst kopumā 60% no visiem priekšmetiem.

2018. gada pavasarī tika pieņemti Izglītības likuma grozījumi, kas paredz ar 2019./2020. mācību gadu mazākumtautību izglītības iestādēs sākt pakāpenisku pāreju uz izglītību latviešu valodā vidusskolas posmā, lai atteiktos no lingvistiski sadalītās izglītības sistēmas un skolu absolventiem nodrošinātu vienādas iespējas darba un izglītības tirgū, t. sk., profesionālās un augstākās izglītības iestādēs, kurās izglītība ir valsts valodā. Reformas galvenais mērķis ir Latvijas sabiedrības saliedētības stiprināšana un vienlīdzīgu iespēju radīšana saņemot kvalitatīvu izglītību visu skolu skolēniem. Latvija turpina atbalstīt valsts finansētas mazākumtautību pamatzglītības programmas septiņās valodās, kā arī vidusskolas posmā – to priekšmetu apguvi, kas ir saistīti ar mazākumtautību valodu un kultūru. Mācību priekšmetu apguve mazākumtautību dzimtajā valodā arī turpmāk tiks nodrošināta ievērojami augstākā proporcijā nekā daudzās citās Eiropas valstīs. Pāreja uz mācībām valsts valodā atbilst Latvijas starptautiskajām saistībām, kuras nosaka pienākumu nodrošināt ikvienam bērnam vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību un nodrošināt mazākumtautībām iespēju apgūt dzimto valodu, literatūru, ar savu kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus.

1995. gadā parakstot „Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību”, Latvija formulēja arī konvencijā nedefinēto jēdzienu „nacionālā minoritāte” – ar to saprotot „Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu.” Savu pilsonisko identitāti neizveidojušie nepilsoņi – šīs tiesības var baudīt pēc naturalizācijas, apzinoties arī savu piederību kādai no mazākumtautībām.

VALSTS VALODAS LIKUMS (PIEŅEMTS 1999. GADA 9. DECEMBRĪ; SPĒKĀ NO 2000. GADA 1. SEPTEMBRA).

„1. pants. Šā likuma mērķis ir nodrošināt:

- 1) latviešu valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību;
- 2) latviešu tautas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu;
- 3) tiesības brīvi lietot latviešu valodu jebkurā dzīves jomā visā Latvijas teritorijā;
- 4) mazākumtautību pārstāvju iekļaušanos Latvijas sabiedrībā, ievērojot viņu tiesības lietot dzimto valodu vai citas valodas;
- 5) latviešu valodas ietekmes palielināšanu Latvijas kultūrvīdē, veicinot ātrāku sabiedrības integrāciju.[..]

3. pants.

- 1) Latvijas Republikā valsts valoda ir latviešu valoda.
- 2) Latvijas Republikā ikvienam ir tiesības vērsties ar iesniegumiem un sazināties valsts valodā iestādēs, sabiedriskajās un reliģiskajās organizācijās, uzņēmumos (uzņēmējsabiedrībās).
- 3) Valsts nodrošina latviešu zīmju valodas attīstīšanu un lietošanu saziņai ar nedzirdīgajiem cilvēkiem.
- 4) Valsts nodrošina latgaliešu rakstu valodas kā vēsturiska latviešu valodas paveida saglabāšanu, aizsardzību un attīstību.

4. pants. Valsts nodrošina lībiešu valodas kā pirmiedzīvotāju (autohtōnu) valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību.

5. pants. Ikviena cita Latvijas Republikā lietotā valoda, izņemot lībiešu valodu, šā likuma izpratnē ir uzskatāma par svešvalodu.[..]”

LATVIJAS ETNISKAIS SASTĀVS. 2018. G.

TAUTĪBA	SKAITS (TŪKSTOŠI)	PROCENTI
Latvieši	1206,4	62,4
Krievi	520,1	26,9
Baltkrievi	64,4	3,3
Ukraiņi	48,2	2,5
Poļi	42,3	2,2
Lietuvieši	24,8	1,3
Ebreji	8,0	0,4
Romi	6,7	0,3
Vācieši	4,9	0,3
Igauņi	2,0	0,1
Lībieši	0,2	0,0
Citi	6,0	0,3
Kopā	1934,0	100,0

LATVIEŠU DZEJNIECE MĀRA ZĀLĪTE PAR 2012. GADA VALODAS REFERENDUMU.

„Referendums būs. Notiks. Tas ir labi. Cimds ir nomests, un-Latvijai uzticamo pilsoņu goda lieta ir cimdu pacelt. Piedalīties un balsot pret vēl dziļāku sabiedrības nošķirtību, pret tālāku segregāciju, jo tieši pie tā novestu divas valsts valodas Latvijā. [...] Man ir izmisīgs jautājums Latvijas krieviem - kur viņu taisnīguma izjūta, kur augstsirdība, kur atbildības sajūta? Vai tiešām sava lingvistiskā komforta dēļ Latvijas krievi nevairītos pakļaut iznīcībai latviešu valodu? [...] Valsts valodas reālu lietojumu neizšķirs vienīgi latviešu un krievu valodas attiecības. Vēl svarīgāk ir tas, lai pieaugot imigrācijai, iebraucēji runātu valsts valodā.”

LATVIEŠU RAKSTNIECE ANITA LIEPA PAR VALODAS STĀVOKLI DAUGAVPILĪ.

„Diskusijai par karogu, seko diskusija par valodu. [...] Daugavpilī nav latviskas kultūrvides, arī pašiem latviešiem trūkst daudzpusīgu iespēju pēc vidusskolas beigšanas turpināt izglītību latviešu valodā. Tas kavē inteliģences nostiprināšanos. No citiem novadiem atbraukušie latvieši atšķirībā no cittautiešiem, te neiedzīvojās un tie, kuri Pedagoģiskajā institūtā pabeiguši studijas, dodas prom, bet vietējiem latviešiem padomju okupācijas gados pašapziņa kļuvusi vāja. Veikalos, satiksmes līdzekļos, sadzīves pakalpojumu iestādēs arī latviešus lielāko tiesu dzird runājam krieviski. [...] [1988. gada] 6. oktobrī [...] Augstākā padome nolēmj atzīt latviešu valodu Latvijas Padomju Sociālistiskās republikas teritorijā par valsts valodu. [...] Diskusijai par valodu tomēr vēsturiskais lēmums tomēr nepieliek punktu, divos turpmākajos gadu desmitos tā pa laikam uzliesmos no jauna, paužot Latvijai nelojālo cilvēku, galvenokārt kolonistu, viedokli, ka krievu valodai piešķirams otras valsts valodas statuss.”

2018. gada 15. septembra gājiens atbalstot krievu skolas.

KRIEVU SKOLU AIZSTĀVĪBAS ŠTĀBA PRASĪBAS. 2014. G. APRĪLIS.

„[...] 2. Atcelt visus likumā noteiktos ierobežojumus tiesībām mācīties krievu valodā, nodrošinot vienlaicīgu mazākumtautību skolās kvalitatīvu latviešu valodas apguvi kā atsevišķu mācību priekšmetu.
3. Ieviest pēc pirmskara Latvijas pieredzes normu par minimālo vecāku skaitu, pēc kuru pieprasījuma pašvaldībai jāatver klase ar atbilstošu apmācības valodu. Atjaunot krīzes perioda laikā likvidēto skolu tīklu ar pasniegšanu krievu valodā, īpaši lauku apvidos. [...]”

4.3. LATVIJAS IEKŠPOLITISKĀ ATTĪSTĪBA PĒC NEATKARĪBAS ATGŪŠANAS

Pēc neatkarības atgūšanas Latvijā notika Satversmes, Saeimas, pilsonības un citu valstisko institūciju atjaunošana. Strauji risinājās pāreja uz tirgus ekonomiku. Diemžēl privatizācija un kolhozu sistēmas sabrukums deva iespēju atsevišķām personām iedzīvoties, radot valstī krasu sociālo noslāņošanu.

1993. gadā Latvijā tika pilnībā atjaunota Satversmes darbība. Notika arī 5. Saeimas vēlēšanas, kurās piedalījās 23 partiju saraksti, no kuriem vēlēšanu likumā noteikto 5% barjeru pārvarēja un Saeimā iekļuva deputāti no astoņiem sarakstiem. Latvijā kā daudzpartiju sistēmas valstī ir raksturīgas koalīcijas valdības. Pieaugot politiskajai pieredzei un notiekot partiju konsolidācijas procesiem, pieaug valdību un to uzsāktā kursa stabilitāte.

Latvijā norisinājās arī veiksmīga naudas reforma, kas radīja priekšnoteikumus stabilas nacionālās finanšu sistēmas izveidei un nodrošināja kapitāla uzkrāšanu, apriti un veiksmīgu pāreju uz tirgus ekonomiku. 2014. gada 1. janvārī Latvijā notika pāreja uz eiro.

Lai īstenotu demokrātiskās vērtības, Latvija ir parakstījusi un ievēro virkni starptautisku līgumu, konvenciju un deklarāciju, kas skar arī cilvēktiesības un minoritāšu tiesības. Konstitucionāli tās ir nostiprinātas arī Latvijas Republikas Satversmē, 1998. gadā iekļaujot tajā sadaļu „Cilvēka pamattiesības”.

Balstoties uz valstisko kontinuitāti, Latvijas Republikas Augstākā padome 1991. gada 15. oktobrī pieņēma lēmumu „Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem”, kas noteica, ka Latvijas Republikas pilsonība turpina pastāvēt personām, kas bija šīs valsts pilsoņi līdz tās okupācijai 1940. gadā, un viņu pēcnācējiem. 1994. gada 11. jūlijā Saeimas pieņemtais Pilsonības likums noteica kvotu principu pilsonības iegūšanā, bet 1998. gadā veiktie grozījumi atcēla naturalizācijas „logus” un deva iespēja automātiski iegūt Latvijas pilsonību visiem nepilsoņu bērniem, kuri dzimuši Latvijā pēc tās faktiskās neatkarības atjaunošanas.

Kaut arī Latvijas Pilsonības likuma izstrāde un naturalizācijas procesa uzsākšana bija sarežģīts un mūsdienu sabiedrībā pretrunīgi vērtēts process, tas ievēroja vēsturisko taisnīgumu attiecībā pret 1918. gada 18. novembrī proklamēto Latvijas valsti un tās pilsoņiem. Tas izrādījās arī elastīgs kompromiss starp divām galējām pozīcijām, kas vai nu paredzēja pilsonības piešķiršanu visiem nepilsoņiem vai arī uzskatīja viņus par nelegāliem imigrantiem, kam būtu jāiegūst speciālas uzturēšanās atļaujas vai arī jāizbrauc no Latvijas.

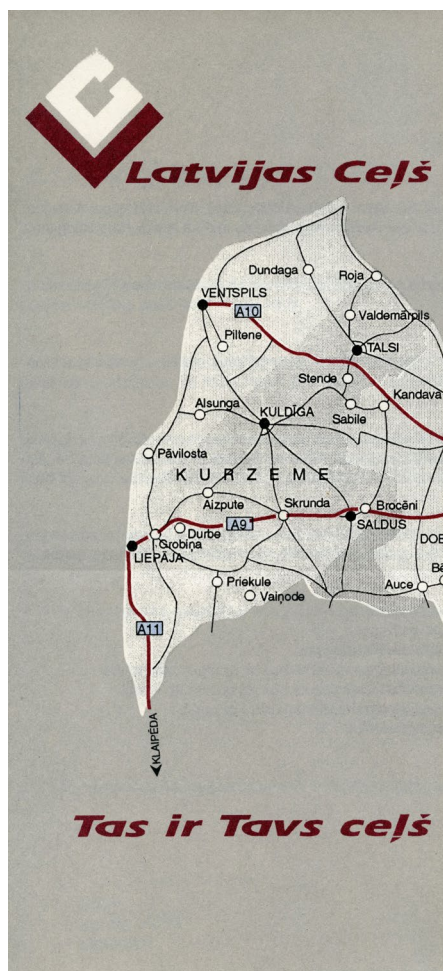
Līdz 2018. gadam naturalizācijas ceļā par Latvijas pilsoņiem ir kļuvuši vairāk kā 146 000 cilvēku, bet šo iespēju vēl nav izmantojuši ap 223 000 Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju.

Par Latvijas pilsoni var kļūt persona no 15 gadu vecuma, kas pēdējos piecus gadus ir dzīvojusi Latvijā, prot latviešu valodu, zina Latvijas vēstures un kultūras pamatus, Satversmes pamatnoteikumus, kurai ir legāls iztikas avots. Latvijā tiek atzīta arī dubultpilsonība. Eiropas Savienības, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalsts, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts, Austrālijas Savienības, Brazīlijas Federatīvās Republikas un Jaunzēlandes pilsoņi var saglabāt savu pilsonību arī iegūstot Latvijas pilsonību. Latvijā dzimušie bērni, ja to vēlas viens no viņu vecākiem, pilsonību saņem automātiski.

Viena no sabiedrības galvenajām problēmām joprojām ir tās sadalīšanās, ko izsauca gan vēsturiskie, gan politiskie apstākļi. Ja vairums Latvijas iedzīvotāju 1990.-1991. gadā notikušās politiskās un ekonomiskās pārmaiņas uztvēra kā savas valsts suverenitātes atgūšanu, tad tomēr ievērojams bija arī to cilvēku skaits, kam Latvijas atdalīšanās no PSRS izraisīja šoku, jo nozīmēja viņu nonākšanu no lielvalsts mazā valstī un kļūšanu no vairākuma par minoritāti. Tāpēc arī vairākus likumdošanas aktus (Pilsonības un Valodas likumus un citus) daļa sabiedrības uztvēra kā pret sevi vērstu diskrimināciju, nevis nacionālas un demokrātiskas Latvijas stiprināšanas valsts politiku.

Latvijas politisko partiju plakāti.

Sabiedrības integrācijas programma, ko 2001. gadā apstiprināja Latvijas Republikas Ministru kabinets, paredzēja veikt sabiedrības etnisku un sociālu integrāciju, novērst dažādu etnisko grupu atsvešinātību un mazināt sociālekonomiskās atšķirības starp valsts reģioniem. 2011. gadā pieņemtās Latvijas nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes paredz, ka sabiedrības integrācijas pamatā ir liekamas kopīgas latviešu valodas, kultūras un sociālās atmiņas vērtības, veicinot nacionālas, demokrātiskas un eiropiskas Latvijas valsts identitātes veidošanos.

NOZĪMĪGĀKIE GROZĪJUMI LR SATVERSMĒ PĒC NEATKARĪBAS ATGŪŠANAS.

PANTS	GROZĪJUMS	GADS
8.	Tiesības vēlēt iegūst Latvijas pilsoņi no 18 gadu vecuma.	1994
10.	Saeimu ievēlē uz 4 gadiem.	1997
25.	Valsts prezidentu ievēlē uz 4 gadiem.	1997
39.	Viena un tā pati persona nevar būt Valsts prezidents vairāk kā divus termiņus pēc kārtas.	1997
4.	Valsts valoda ir latviešu valoda.	1998
89.-116.	Satversmē iekļauj VIII nodaļu „Cilvēka pamattiesības”.	1998
18.	Saeimas deputāta zvēresta teksts.	2002
	Satversmes preambula.	2014

SATVERSMES PREAMBULA. 2014. G.

„1918. gada 18. novembrī proklamētā Latvijas valsts ir izveidota, apvienojot latviešu vēsturiskās zemes un balstoties uz latviešu nācijas negrozāmo valstsgribu un tai neatņemamām pašnoteikšanās tiesībām, lai garantētu latviešu nācijas, tās valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, nodrošinātu Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmētu labklājību. Latvijas tauta izcīnīja savu valsti Brīvības cīņās. Brīvi vēlētā Satversmes sapulcē tā nostiprināja valsts iekārtu un nolēma sev Satversmi. Latvijas tauta neatziņa okupācijas režīmus, pretojās tiem un atguva brīvību, 1990. gada 4. maijā atjaunojot valstišķo neatkarību uz valsts nepārtrauktības pamata. Tā godina savus brīvības cīnītājus, piemin svešo varu upurus, nosoda komunistisko un nacistisko totalitāro režīmu un to noziegumus. Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un ciena mazākumtautības. Latvijas tauta aizsargā savu suverenitāti, Latvijas valsts neatkarību, teritoriju, tās vienotību un demokrātisko valsts iekārtu. Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikvienš rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu. Latvija, apzinoties savu līdzvērtību starptautiskajā kopienā, aizstāv valsts intereses un veicina vienotas Eiropas un pasaules ilgtspējīgu un demokrātisku attīstību. Dievs, svētī Latviju!”

LATVIJAS
VALSTS
PREZIDENTI

Guntis Ulmanis (1993-1999).

Vaira Vīķe-Freiberga (1999-2007).

Valdis Zatlers (2007-2011).

Andris Bērziņš (2011-2015).

Raimonds Vējonis (no 2015).

16. marta Latviešu leģiona piemiņas diena Rīgā.

9. maija svinības pie Uzvaras parka Rīgā.

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTES VAIRAS VĪĶES-FREIBERGAS PAZIŅOJUMS PAR OTRĀ PASAULES KARA BEIGU 60. GADSKĀRTU. 2005. G. JANVĀRIS.

„8. maijā Eiropa arī atzīmēs 60. gadskārtu kopš Otrā pasaules kara beigām. Šim konfliktam nebija līdzīga mežonīgumā un nežēlībā, un tas noveda pie lielākajiem upuriem, ko cilvēce jebkad piedzīvojusi kara laikā. Šī kara nobeigumam bija viens neapšaubāmi apsveicams rezultāts. Tas noveda pie nacistu režīma krišanas Vācijā, kas bija okupējis un pakļāvis vairāk nekā duci Eiropas valstu un kas bijis atbildīgs par miljoniem nevainīgu civiliedzīvotāju nogalināšanu daudzviet Eiropā. Manā dzimtenē Latvijā vācu nacisti un viņu vietējie līdzdalībnieki izdarīja visšauslīgākos masu noziegumus pret cilvēci, kas jebkad veikti uz Latvijas zemes. Viņi iznīcināja vairāk nekā 90% no Latvijā pirms kara dzīvojušās ebreju kopienas, kā arī desmitiem tūkstošu citu ebreju, kurus viņi atveda uz Latviju no citām Eiropas daļām. Nacisti arī iesauca desmitiem tūkstošu latviešu vīriešu savā armijā, lai viņi kalpotu kā lielgabalu gaļa, nekaunīgi pārkāpjot Hāgas vienošanos par karadarbības likumiem.

Latvija kopā ar pārējo Eiropu jūsmo par nacistu Vācijas un tās fašistiskā režīma sakāvi 1945. gada maijā. Taču atšķirībā no Rietumeiropas nīstās nacistu Vācijas impērijas krišana nenoveda pie manas dzimtenes atbrīvošanas. Tā vietā trīs Baltijas valstis Latvija, Igaunija un Lietuva tika pakļautas citas ārzemju totalitārās impērijas, Padomju Savienības, nežēlīgai okupācijai.”

IZVLIKUMS NO LATVIJAS VALSTS PREZIDENTES VAIRAS VĪĶES-FREIBERGAS UZRUNAŠ DOMA LAUKUMĀ. 1999. G. 18. NOVEMBRIS.

„[...] Mūsu zeme ir neparasta ar savu lielo nepilsoņu skaitu. Tamdēļ ikkatru vienu, kas ilgstoši dzīvo Latvijā, es aicinu izvēlēties – vai es šai zemei piederu vai esmu šeit tikai kā viesis? Lai Latvija pilnam attīstītos kā valsts ar nākotni un ar perspektīvām, tai vajag pilsoņus, kas ir gatavi par to rūpēties un gādāt. Latvija nav stacijas uzgaidāmā telpa. Latvija nav tikai koridors, kuram cauri staigāt. Latvija ir zeme ar senu kultūru, ar senu valodu, tā ir zeme ar savdabīgām un bagātām tradīcijām. Latvija ir gatava uzņemt visus, kas spēj šīs tradīcijas cienīt un tajās iekļauties. Latvija negrib atstumt nevienu, kas būtu gatavs tai kalpot. Visus, kas ir gatavi stāvēt zem sarkanbaltsarkanā karoga, visus, kas ir gatavi šo karogu nest pasaulē, visus tos Latvija ir gatava uzņemt kā savus dēlus un meitas. Katram, kas jūt labu gribu pret Latviju kā neatkarīgu valsti, es varu godīgi pateikt – izšķiries, izvēlies Latviju un nāc mūsu pilsoņu pulkā! Iemācieties latviešu valodu, un tu būsi tāds pats pilsonis kā citi. Tu baudīsi tās pašas tiesības, tās pašas privilēģijas un tos pašus pienākumus. Neviens tev neatņems tavu dzimto valodu, neviens tev neatņems tavu dvēseli un tavas tradīcijas. Dzīvosim brālīgi cits citam blakus, cienīsim cits citu savā citādībā! Bagātināsim cits citu savā daudzveidībā!”

EIROPĀS PADOMES PARLAMENTĀRĀS ASAMBLEJAS (EPPA) REZOLŪCIJA PAR „NEPIECIEŠAMĪBU STARPTAUTISKI NOSODĪT TOTALITĀRO KOMUNISTISKO REŽĪMU IZDARĪTOS NOZIEGUMUS”. 2006. G. 25. JANVĀRIS.

„[...] 2. Totalitārajiem komunistiskajiem režīmiem, kuri pagājušajā gadsimtā pastāvēja Centrāleiropā un Austrumeiropā un kuri vēl aizvien valda atsevišķās pasaules valstīs, visiem bez izņēmuma ir raksturīgi masveidīgi cilvēktiesību pārkāpumi. Šie pārkāpumi bija dažādi atkarībā no kultūras, konkrētās valsts un vēsturiskā perioda un izpaudās kā cilvēku individuāla un kolektīva slepkavošana un pakļaušana eksekūcijām, iznīcināšana koncentrācijas nometnēs, mērdēšana badā, deportēšana, spīdzināšana, dzīšana vergu darbā vai izpaudās citās masveida fiziskā terora formās. [...]

5. Totalitāro komunistisko režīmu gāšanai Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs ne vienmēr sekoja šo režīmu izdarīto noziegumu starptautiska izmeklēšana. Turklāt starptautiskā sabiedrība nav nosodījusi šo noziegumu izdarītājus tādā veidā, kādā tika sodīti nacionālsociālisma (nacisma) briesmīgo noziegumu izdarītāji.

6. Rezultātā sabiedrība ir nepietiekami informēta par totalitāro komunistisko režīmu izdarītajiem noziegumiem. Dažās valstīs komunistiskās partijas ir legālas un aktīvi darbojas, kaut gan nav norobežojušās no totalitāro komunistisko režīmu agrāk izdarītajiem noziegumiem.

7. Asambleja ir pārliecināta, ka vēsture ir jāzina, lai izvairītos no līdzīgiem noziegumiem nākotnē. Turklāt izdarīto noziegumu morālam novērtējumam un nosodījumam būtu liela nozīme jaunās paaudzes audzināšanā. Starptautiskās sabiedrības skaidra nostāja attiecībā uz pagātnes notikumiem kalpotu par pamatu rīcībai nākotnē.”

NEPILSONŪ SKAITS LATVIJĀ.

GADS	NEPILSONŪ SKAITS	PROCENTI
1995	730 000	29%
2018	223 000	12%

LATVIJAS PILSONĀ SOLĪJUMS.

„Es, [...] apsolu būt uzticīgs (uzticīga) vienīgi Latvijas Republikai.

„Apņemos godprātīgi pildīt Latvijas Republikas Satversmi un likumus, visiem spēkiem aizsargāt tos.

„Es apņemos, nežēlojot savu dzīvību, aizstāvēt Latvijas valsts neatkarību, godīgi dzīvot un strādāt, lai vairotu Latvijas valsts un tautas labklājību.”

Latvijas naudaszīmes - lati.

Valdis Dombrovskis, Latvijas Ministru prezidents (2009-2014).

Latvijas eiro monētas.

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTA
VALDA ZATLERA RUNA LATVIJAS
VALSTS 90 GADU SVINĪBĀS. 2008. G.
18. NOVEMBRIS.

„[...] Kopā ar latviešiem nākotni
šajā zemē atrada arī daudzi citu
tautību cilvēki. Paldies jums, kas
referendumā balsojāt par Latvijas
neatkarības atjaunošanu! Paldies
jums, vecāki un skolotāji, kas
saviem bērniem esat iemācījuši
latviešu valodu. Jums, kas esat
kļuvuši par Latvijas pilsoņiem -
Latvijas patriotiem! Mēs visi esam
piederīgi šai valstij. Mēs kopā
esam veidojuši šodienas Latviju!
Un mēs visi kopā esam atbildīgi
par Latviju! [...]”

AERODIUM lidotāji Siguldā.
Lidošanas šovs Eiropas lielākajā elektroniskās mūzikas festivālā Rumānijā.

Latgales vēstniecība GORS.

Dziesmusvētku koncerts Mežaparkā. 2018. gads.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēka. 2014. g.

2

1. KOMUNISTISKO REŽĪMU SABRUKUMS EIROPĀ UN DEMOKRATIZĀCIJA POSTPADOMJU TELPĀ

8

2. KOMUNISTISKĀ REŽĪMA KRĪZE LATVIJĀ. TREŠĀ ATMODA

14

3. LATVIJAS NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANA

18

4. LATVIJAS REPUBLIKA (1990/1991 – MŪSDIENAS)

18

4.1. LATVIJAS ATGRIEŠANĀS STARPTAUTISKAJĀ ARĒNĀ

22

4.2. ETNISKAIS SASTĀVS UN VALSTS VALODAS STATUSS LATVIJĀ

24

4.3. LATVIJAS IEKŠPOLITISKĀ ATTĪSTĪBA PĒC NEATKARĪBAS ATGŪŠANAS

ISBN 978-9934-8299-7-0

9 789934 829970